

TOIMIPLAANA
KVÄÄNIN KIELTÄ JA KULTTUURIA VARTEN
TROMSSASSA 2017 - 2020

Kvääninkielinen käänös:

Omasvuonon kielikeskus – Storfjord språksenter ja Kainun institutti – Kvensk institutt 2017

SISÄLYS

1. Alkusanat
 - 1.1. Tavusta
 - 1.2. Määrittelyt ja sanoitten merkitykset
 - 1.2.1. Kväänit
 - 1.2.2. Kvääni-sanasta
 - 1.2.3. Kväänin kieli
 - 1.2.4. Kväänin kielen tila
 - 1.2.5. Suomen ja kväänin kielen rajoista

2. Kväänin kieli ja kulttuuri Tromssan fylkissä
 - 2.1. Fylkinkomunin tehtävät
 - 2.2. Tekijät ja osaaminen

3. Fokusalat
 - 3.1. Lisätä tietoa kväänin historiasta, kulttuurista ja identiteetistä
 - 3.1.1. Kulttuurimuistot
 - 3.1.2. Biblioteekki
 - 3.2. Kväänin kielen vahvistaminen ja näkyväksi tekeminen
 - 3.2.1. Kväänin kieli julkisissa paikoissa
 - 3.2.2. Kväänin kieli ja koulutus
 - 3.3. Kynsti, kreatiiviteetti ja kulttuurinen yhteistyö

4. Litteratuuri

Kuka mie olen ja kekkä met olema?

Meilä monila täälä pohjasessa oon kväänijuuret. Met olema kolmenkansanmöötin ihmiset - ja net kolme kansaa oon kväänit, saamelaiset ja norjalaiset. Joilekki tämä historia oon hyvin tuttu, toisile se oon vielä tuntematon.

Fylkinraati uskoo semmosheen pohjas-aloitten politikikkiin jossa ihminen oon tärkeä. Se meinaa sitä ette met kans haluamma nostaat esile sen kulttuuririkkhauen mikä täälä oon. Kväänin kieli ja kulttuuri oon luonolinen osa Pohjas-Norjan kulttuurihistoriaa. Tästä met piämä olla enämen tietoset ja ylpeät. Met uskoma ette se oon hyvä ihmisille, mutta se oon kans resyrsj koko Tromssan fylkile. Vahva identiteetti eesauttaa itteluottamusta ja luomisvoimaa. Yhtheinen historia ja se ette otama kaikki resyrsit käyttöön, oon pohja ko pykkäämä hyvän tulevaisuuen täälä pohjasessa. Met saatama tehä jotaki paikallisesti ja regiunaalisesti, mutta suurempi ylösnostaminen vaatii nasjunaalin satsauksen.

Tromssan fylkinkomuuni haluaa olla eeläkävijä ko työtelhään kväänin kielen ja kulttuurin vahvistamisen etheen. Tämän toimiplaanen aikahorisontti oon neljä vuotta. Se olkhoon lähtölaukhaus sille pitkäaikaselle työle millä vahvistethaan tätä ossaa meän kulttuuria, koko fylkissä.

Met toivoma ette saama lapset ja nuoret myötä. Heissä oon meän tulevaisuus.

Ko tehämä yhtheistyötä sepitten aktöörillen kanssa, saatama yhdessä eistäät kväänin kieltä ja kulttuuria.

Mie kyllä iloitten jatkosta!

Willy Ørnebakk

Fylkinneuvos terveyttä, kulttuuria ja elinkeinoja varten

1. ALKUSANAT

Pohjas-Norja on historiallisesti ollu monikulttuurinen yhtheiskunta jossa oon asunu ja asuva usheita etnisiä joukkoja niin ko saamelaiset, kväänit ja norjalaiset. Arvelhaan ette tääpänä Norjassa oon suunile 10000-15000 kvääniä. Tromssan ja Finmarkun fylkissä oon suuri määrä kvääniasukkhaita. Kväänit oon tunnustettu nasjunaaliksi minoriteetiksi, mutta kuiten harvat tietävä kväänitten kulttuurista, kielestä ja historiasta. Kväänikulttuuri oon saanu suuren häpeästämpelin, ja kväänit oon olheet kovan norjalaistamisprosessin alla yli sata vuotta. 70-luvula perspektiivi minoriteetitten suhteen muuttui sekä nasjunaalisesti ja internasjonaaalisesti, ja se lisäsi ymmärystä sekä saamen ja kväänin kielen ja kulttuurin ympäri koko Pohjas-Norjassa. Kväänin kieli ja kulttuuri oon kuiten vieläki kovan painostuksen alla ja sen tähän monessa paikassa kuolemassa.

Tromssan fylkinkomuuni haluaa ottaa eesvastauksen ette tämä tärkeä osa pohjasesta kulttuuririkkaudesta säilyy ja kehitty, ja fylkinkomuuni oon sen tähän tehny tämän toimiplaan. Komunaali- ja uuistusdepartementti oon antanu 300.000,- tähän työhön. Tämä toimiplaana oon ensimmäinen jonka julkinen hallintaorgaani Norjassa tekkee kväänin kielen ja kulttuurin vahvistamista varten.

Tromssan fylkinkomuuni tunnustaa ette tarvithaan ison noston ette kväänin kielelä ja kulttuurilla olis paremat mahdollisuuet säilyt kans tulevaisuessa. Tarvithaan tekoja ja strategioita komuunitasala, regiunitasala ja nasjunaalisella tasala. Tämä toimiplaana vahvistaa kväänin kieltä ja kulttuuria Tromssan fylkissä, ja plaana näyttää kunka Tromssan fylkinkomuuni itte saattaa vahvistaa kväänin kieltä ja kulttuuria plaana-aijala 2017-2020. Jos meinathaan onnistuat niin pittää saaha nuoret myötä. Se oon juuri nuoret jotka ottava perinheet ja kielen myötä uuele aijale.

Tämä toimiplaana oon alku sille pitkäaikaselle työlle jolla fylkinkomuuni nostaa esile kväänin kielen ja kulttuurin Tromssan fylkissä. Tromssan fylkinkomuuni haluaa työtellä ahkerasti ette kans nasjunaalisella tasala nostethaan kväänin kieltä ja kulttuuria, niin ette kieli ja kulttuuri siirtyy etheenpäin tulevaisuuteen. Komunaali- ja uuistusdepartementti oon syksylä 2016 alkanu oman nasjunaalisen plaanatyön kväänin kieltä ja kulttuuria varten. Tromssan fylkinkomuunin toimiplaana tullee olemhaan tärkeä meininkidokumentti tähän.

Tromssan fylkinkomuuni oon järjestänny seminaaria, kokkoontumisia ja pyytänny kans meinikipreiviä, niin ette fylkinkomuuni sauttais hyvän kontaktin kvääniaktöörillen kanssa.

Prosessin aikana oon hoksattu ette tarvittemma enämen yhtheistyötä erilaisten kväänimiljöitten ja intressijärjestöitten, faakimiljöitten ja hallintatasoitten välillä. Paremmalla yhtheistyölä saatama yhessä vahvistaa kväänin kieltä ja kulttuuria, niin ette sillä oon luonolinen paikka pohjasnorjalaisen monikulttuurisuen joukossa.

Toimet tässä toimiplaanassa oon pääasiassa semmoset ette niihin ei tarvitte ulkopuolista rahhaa. Toimiplaanin meininki oon lisätä tietoa ja ymmärystä fylkinkomuunin sisälä ja kans fylkinkomuunin yhtheistyöpartnerillen joukossa. Tämä toimiplaana näyttää ette Tromssan fylkinkomuuni haluaa alkaat työn, nostaa kväänin kielen ja kulttuurin myötä julkishiin plaanadokumenttiin ja pitkäaikashiin strategihoin.

Visjuuni

Kväänin kielen ja kulttuurin uusi voima!

Päämoolit

- Kaikila Tromssan fylkissä pittää olla tieto ja tietämys siitä ette kväänin kieli oon luonolinen osa meän pohjasnorjalaista kulttuuririkkhautta
- Lapsila ja nuorila joila oon kväänitavusta, pittää olla mahdollisuus kokeat kväänikulttuuria ja kulttuurihaamuja ja kans olla ylpeät niistä
- Kaikile lapsile pittää antaat mahdollisuuen opastuat kväänin kielheeni, oppiat kielen ja vieä kulttuuria etheenpäin omala luomisvoimala

Fokusalat

- Lisätä tietoa kväänitten historiasta, kulttuurista ja identiteetistä
- Vahvistaat ja nostaat esile kväänin kielen
- Kynsti, kreatiiviteetti ja kulttuurinen yhtheistyö

1.1 Tavusta

Fylkinplaanassa (2014-2025) kväänistä puhuthaan omassa kapittelissa Pohjasalat-teeman alla: *«Kväänit oon nasjunaalinen minoriteetti jolla oon pitkä historia Tromssan fylkissä. Kväänin kielen ja kulttuurin revitaliseeraustyöhön tarvithaan julkisten hallituserrojen apua. Julkisille hallituserroille oon tärkeää kommuniseerata organisasjuunitten ja institusjuunitten kans kväänikentällä, niin ette kväänitten ääni kuuluu. Institusjuunit niin ko Haltiin kväänisentteri, Omasvuonon kielikeskus ja Paaski-festivaali oon tärkeät koko pohjas-aloitten perspektiivissä.*

Tämä toimiplaana tullee olemhaan tärkeä työkalu jolla fylkinkomuuni saattaa realiseerata oman pohjas-aloitten strategian, eli *Auttaat kväänin kielen ja kulttuurin kehittymistä*. Tämä toimiplaana antaa konkreettiset toimet joita fylkinkomuuni itte voi panna alule. Samala toimiplaana nostaa esile net keskheiset ja nasjunaalit haastheet joita kväänin kielelä ja kulttuurilla oon.

Saame, kvääni, romanes ja romani oon tunnustettu regiuuni- tahi minoriteettikieliksi Norjassa. Kielet oon suojattu *Euroopparaatin regiuuni- tahi minoriteettikielitten sopimuksessa* (Europarådets pakt om regions- eller minoritetsspråk), ja Norjan kielipolitikin moolina oon suojela nasjunaalisia minoriteettikieliä. Tämä mooli oon kirjattu usheissa

isotinkamellingissä, Norjan laissa ja määräyksissä ja kansainvälisissä sopimuksissa.

Tromssan fylkintinka päätti desemberikuussa 2014 kansanvaatimuksen jälkeen yksimielisesti tukea vaatimusta ette kväänin kieli nostettaisi tasalta II tasalle III Eurooppalaisessa regiuuni- tai minoriteettikielittien sopimuksessa. Samanlaisen päätöksen on tehneet kansain kaikki kuusi Pohjas-Tromssan komuunia ja Finmarkun fylkintinka.

Rammekonvensjon om vern av nasjonale minoriteter -konvensjuunissa sanotaan ette Norja on velvolinen kväänittien suhteen jokka on nasjunaalinen minoriteetti. Lisäksi näissä YK-konvensjuunissa sanotaan ette Norja on velvolinen kväänittien suhteen: *FN-konvensjonen av 1966 om sivile og politiske rettigheter* ja *FN-konvensjonen fra 1966 om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter*. Norjan velvolisuudet tuleva esille kansain lisäprotokollista jokka Norja on ratifiseerannu ja siitä, kunka YK:n ihmisoikeuskomitea on tulkittennu konvensjuunia.

1.2 Määrittelyt ja sanoitten merkitykset

1.2.1 Kväänit

Kväänilä meinotaan kielelistä ja etnistä minoriteettia Pohjas-Norjassa, jos heän esivanhemat siiryit Norjhaan Pohjas-Suomesta tai Pohjas-Ruottista. Ei ole olemassa mitään julkista statistikkia siitä kunka moni tuntee ittensä kvääniksi tääpänä. Julkisissa dokumenteissa sanotaan ette kväänejä on suunnile 10.000-15.000. Kvääniorganisasjuunit itte on joskus käyttänheet lukua 30.000-50.000. Kväänit ovat *het joila on suomenkielinen tai suomalainen kulttuuritavusta, ja jokka siiryit Ruijhaan ennen vuotta 1945, ja heän jälkeläiset, mutta tyhä jos tämä tavusta koethaan jollaki lailla relevantiksi*.¹

Dokumentit muisteleva ette kväänit on olheet ja asunheet Tromssan fylkissä jo 1500-luvula. Tromssan universiteetin tekemässä tervheystutkimuksessa vuojelta 1987-1988 sanotaan ette 26 % Pohjas-Tromssan asukkaista muistelee ette heillä on kvääni-/suomalaistavusta.

Tääpänä monet kväänit asuva kaupungeissa, tradisjunaalisten kvääniasumapaikoitten ulkopuolella, ja on syntyny uusi into revitaliseerata kväänin kielen ja kulttuurin.

Kväänit hyväksyttiin nasjunaaliseksi minoriteetiksi Norjassa vuonna 1998.

1.2.2. Kvääni-sanasta

¹ Kenneth Hyltenstam & Tommaso Maria Milani: *Kvenskans status: Rapport för Kommunal- og regionaldepartement och Kultur- og kirkedepartement*. 2003

Paljon on diskuteerattu ja kiistelty kvääni-sanasta. Joilaki aloilla kvääni-sana on ymmärretty hyvin negatiivisesti ja ihmiset ei ole halunneet käyttää sanaa ollenkaan. Het on enämen tykänheet sanoista norjan-suomalainen tahi suomensukunen, ja kielen het on käskenheet suomen kieleksi. Isotinkamellingissä nr. 15 (2000-2001)² rejeerinki sannooki ette on pitkät tradisjuunit käyttäät sanaa «kven» norjankielisennä terminä, mutta ette monet minoriteettiryhmässä itte tykkäävä käyttäät termiä «finskættet» tahi «etterkommere av finske innvandrere».

Vuonna 2012 hallitusherrat päätit ette minoriteetin viralinen nimi muutethaan sanasta *kvener* sanaksi *kvener/norskfinner*. Tällanen parallellinen kvääni ja suomi -sanoitten käyttö ei ole vieras Tromssan fylkissäkään. Monissa paikoissa Tromssan ja Finmarkun fylkissä on käytetty välistä sanaa kvääni ja kväänin kieli, ja välistä suomi ja suomen kieli.

Tääpäniä kvääni-sana ei kuiten ole negatiivinen sana Tromssan fylkissä. Met fylkinkomuunissa olema hoksanheet ette ihmiset meän fylkissä on ylpeät kvääni-sanasta. Sen tähän tässä toimiplaanassa ei käytetä sanaa *norjansuomalainen*. Tromssan fylkinkomuuni kuitenkin toivoo ette tämä toimiplaana inkludeeraa kaikki ihmiset joilla on suomalainen tavusta tahi kväänitavusta.

1.2.3 Kväänin kieli

Kväänin kieleleä meinathan suomalais-ugrilaisista ja uralilaisista kieltä joka on likisukua suomen kielele ja meänkielele³. Kväänin kieli on kväänitten äitinkieli. Kväänin kieli hyväksyettiin omaksi kieleksi Norjassa vuonna 2005.

Kväänin kieli on ensinä suulinen kieli, vaikka oonki olemassa jonkuverran kvääninkielistä kirjallista materiaalia. Kvääninkielistä materiaalia ei tehä vielä niin paljon. Vuonna 2007 avattiin Kainun institutti – Kvensk institutt, kväänin kielen ja kulttuurin nasjunaalinen sentteri. Sentterin tehtävhiin kuuluu kväänin kirjakielen normeerinki.

Kväänitten norjalaistaminen oli hirmu ankaraa, ja sitä kesti 1970-luvulle saakka, mutta eelheen vielä 1950-luvulla oli olemassa vahvoja kväänikielimiiljööitä Tromssan ja Finmarkun fylkissä. Tääpäniä on rohki harvat jotka puhuva kväänin kieltä äitinkielenä.

Kielelinen ja kulttuurinen yhtheys kväänin kielen, meänkielen ja pohjassuomalaisten murtheitten välillä, on Pohjaskalotilla vahva. Tämän toimiplaanon prosessissa moni on

² St.meld. nr. 15 (2000-2001):Nasjonale minoritetar i Noreg - Om statleg politikk overfor jødar, kvener, rom, romanifolket og skogfinnar

³ Tornionlakson suomi eli meänkieli on kieli joka kehittyi siinä osassa suomenkielistä Pohjaskalottia mikä eelheen kuului Ruotthiin sen jälkheen ko Suomesta tuli osa Ryssää suomensoon jälkheen vuonna 1809. Itte sana meänkieli merkittee «meän kieltä». Tätä sanaa tornionlaksolaiset on käyttäneet jo kauvoin, ja sillä erotettiin toisistaan Tornionlakson suomi («meän kieli») ja tavalinen suomenkieli Suomessa (Wikipedia).

toivonu ette Tromssan fylkinkomuuni freistaa *kattoot maarajoitten ylitte*. Kväänin kielihän oon tärkeä avvain ihmisten välisheen kontaktiin ja yhteistyöhön Pohjaskalotilla.

1.2.4. Kväänin kielen tila

Vuonna 2010 alotethiin tutkimusprojektin jossa kaheksen universiteettiä kuuessa eurooppalaisessa maassa tutkit Euroopan minorigiteettikieliä. Tämä Eldia-projekti (European Language Diversity for All) lähätti raportin Norjan hallitusherroile vuona 2013⁴.

Raportti muistelee ette kväänin kielen tila oon rohki heikko. Baromeetterissä jossa mitataan minorigiteettikielten elhoonjäämismaholisuuksia, kväänin kieli menestyi huonoimin. Vaikka kväänin kielelä oon status nasjunaalisenna minorigiteettikielenä, ja vaikka kirjakieltä standardiseerataan, oon kväänin kielen käyttö opetuksessa, mediassa ja julkisissa paikoissa aivan mitätön.

Tutkimustuloksissa toethaan ette kväänin kieli oon vaarassa kuola kokonhansa pois, ja toethaan ette «effektiiviset toimet pittää alottaat heti varsin, niin ette kieli ei kokonhansa katoa».

Tromssan fylkinkomuuni tunnustaa ette kriittisesti uhattu kieli, niin ko kväänin kieli, tarvittee omat strategiat ja toimet ette kieli säilyy. Tromssan fylkinkomuuni tahtoo ette komuunit ja valtio häytyvä kans tehä omat toimiplaanat kväänin kielen ja kultuurin vahvistamista varten.

1.2.5. Suomen ja kväänin kielen rajoista

Historialisesti sanoja kvääni ja suomi oon käytetty ristiin rastiin. Sen jälkheen ko kväänin kielestä tuli viralisesti oma kieli, niin näitä sanoja alethiin käyttämhään tarkemin ja kans poliittisesti. Suomen kielelä meinathan sitä kieltä jota puhuthaan Suomessa, ja kväänin kielelä meinathan sitä kieltä jota puhuthaan Norjassa.

Kouluissa ja opetusplanoissa näitä sanoja kuiten käytethään vielä toinen toisesta. Meininkipreivit joita kväänioorganisasjuunit oon lähättänheet toimiplaanaa varten, näyttävä ette kväänioorganisasjuunit ja institusjuunit näkevä kielikysymyksen kukanenki vähä eri vinkkelistä. Se oon selvä ette haluthaan konkreettisia toimia kväänin kieltä varten. Samala kuiten osa Tromssan fylkin kväänimiljööstä tahtoo käyttää suomen kieltä työkaluna omassa revitaliseerinkityössä. Sen tähän ko kvääninkieliset opettajat vielä viluva ja eläväiset kielimiljööt oon pienet, niin suomen kieli saattaa olla järkevä apu. Jokku saattava löytää kväänitietosuen ja -intressin suomen kielen kautta. Tromssan fylkinkomuuni oon ymmärtänny ette kväänimiljööt haluava pittää vaarin sekä kväänin kielestä ja suomen

⁴ <http://www.eldia-project.org/index.php/en/news-events-ac/press-releases/452-fin-suomalais-ugrilaisia-vaeheemistoekieliae-tutkinut-eu-projekti-on-paeettyntyt>

kielestä, ja ette fylkinkomuunin häytyy työtellä molempien etheen. Tämä toimiplaana kuitenkin primääristi antaa ehotuksia kunta *kväänin kieltä* vahvistethaan Tromssan fylkissä.

2. KVÄÄNIN KIELI JA KULTTUURI TROMSSAN FYLKISSÄ

Tromssan fylkissä, ja eriliikaisesti Pohjas-Tromssassa, on kväänihistoria ollu näkyvä ja tärkeä. Pohjas-Tromssassa moni komuuni on jo pitkhään työtely kväänin kielen ja kulttuurin etheen. Omasvuonon kunta (Storfjord kommune) päätti jo vuonna 2007 ette heän kunta eli komuuni on kolmekielinen ja kolmekulttuurinen komuuni. Samana vuona Raisin komuuni (Nordreisa kommune) järjesti mailman ensimmäisen kväänifestivaalin, Paaski-festivaalin. Naavuonon komuuni (Kvæningen kommune) on nyt perustamassa monikielisen kielisentterin komuunihin. Kolmekieliset kyltit on pystytetty Omasvuonon kunnassa ja Kaivuonon komuunissa vuona 2016, ja muutki komuunit on sanonheet ette netki haluava kolmekieliset kyltit.

2.1. Fylkinkomuunin tehtävät

Tromssan fylkinkomuuni on regiunaalinen kehitysaktööri. Fylkinkomuunilla on tärkeä rooli ko päätethään mihin suunthaan ytheiskuntaa kehitethään meän fylkissä ja yhteistyössä koko Pohjas-Norjan alala. Fylkinkomuuni on myötä vaikuttamassa sentraalishiin hallintoherrhoin. Plaana- ja strategiadokumentit niin ko *Fylkinplaana*, *Visuaalisen kynstin toimiplaana* ja *Regiunaalinen biblioteekkiplaana* on meile tärkeät työkalut. Tämä toimiplaanan häytyy nähä yhtheyssä näitten muitten plaanoitten kans.

Tromssan fylkinkomuuni tahtoo selkeästi ja pro-aktiivisesti vahvistaa kväänin kieltä ja kulttuuria, ei tyhä Tromssan fylkissä, mutta koko maassa. Tromssan fylkinkomuuni on ollu vahvasti myötä ko Pohjas-Tromssan kvääni-instituusjuunit pykäthiin. Fylkinkomuunilla on halu saaha kaikki kväänimiljööty myötä ko alethaan nostaat kväänin kielen ja kulttuurin enämen esile, sekä nyt ja tulevaisuessa.

2.2. Tekijät ja ossaaminen⁵

Arkiivivärkki, Staaatnarkiivi Tromssa* – Arkivverket, Statsarkivet Tromsø

Arkiivivärkki, Staaatnarkiivi Tromssan kaupungissa, on staatilinen kulttuuri-instituusjuuni joka säilyttää ja tekkee maholiseksi käyttäät sekä privaattia ja julkista arkiivimateriaalia ja kans jarkkaa tietoa arkiivin sisälyksestä. Arkiivimateriaalit on Finmarkusta, Tromssasta ja

⁵ Nimet jotka on merkattu tähelä, ei ole viralisia nimiä vaan tyhä käänöksiä tätä toimiplaanaa varten / Institusjonsnavnene som er merket med stjerne er ikke offisielt vedtatte navn, men kun oversatt i forbindelse med denne handlingsplanen

Svalbardista. Staatinarkiivi työtelee aktiivisesti ette kans privaatiit arkiivit joissa on tietoa kväänin kielestä, historiasta ja kulttuurista, suojataan ja saahan paremin esile.

Haltiin kväänisentteri – Halti Kvenkultursenter IKS

Haltiin kväänisentteri on interkomunaalinen selskaappi jonka omistaa kuusi Pohjas-Tromssan komuunia ja Tromssan fylkinkomuuni. Kväänisentteri on Halti-pytinkissä Raisissa. Sentterin työ on vahvistaa kväänin kieltä ja kulttuuria. Yksi sentterin suurimista tehtävistä on järjestää jokavuotisen festivaalin, Paaskiviikon.

Kainun institutti – Kvensk institutt

Kainun institutti on nasjunaalinen kväänin kielen ja kulttuurin sentteri ja se on Pyssyjovessa, Finmarkussa. Institutin työ on tehdä kväänin kielen ja kulttuurin näkyväksi ja hyväksytyksi yhteiskunnassa, sekä vahvistaa kaksikielisyyttä kväänialoila ja vahvistaa kväänin kirjakieltä.

Kväänin paikannimipalvelus – Kvensk stedsnavnstjeneste

Kvääninkielinen paikannimipalvelus on osa Norjan paikannimipalvelusta, joka on Kieliraatin (Språkrådet) alla. Kvääninkielinen paikannimipalvelus täkkää Tromssan ja Finmarkun fylkit. Paikannimi-laissa seisoo, ette sillon ko komuunit ja julkiset orgaanit aikova päättää kvääninkielisistä paikannimistä, niin kväänin paikannimipalvelus neuvoo heitä kunka paikannimet kirjoitetaan. Kväänin paikannimipalvelus saattaa kans neuvoot kunka nimen valitaan, ja se vastaa kysymykshin paikannimistä ja paikannimitten käytöstä.

Pohjas-Tromssan Museumi* – Nord-Troms Museum AS

Pohjas-Tromssan kuusi komuunia ja Tromssan fylkinkomuuni omistava Pohjas-Tromssan Museumin. Museumi on Halti-pytinkissä Raisissa. Museumi toimii ei-kaupallisesti, ja toimittan avula se pyrkii suuntaamaan tulevaan ja nostamaan esile asioita jotka on tärkeät koko regiunin kulttuurihistorialle. Museumi on työtely systemaattisesti ja tehny näkyväksi sekä saamen ja kväänin kieltä ja kulttuuria.

Pohjas-Tromssan Regiuniraati* – Nord-Troms Regionråd

Pohjas-Tromssan Regiuniraati on poliittinen ja hallinnollinen yhteyistyöorgaani jossa on myötä Naavuonon, Raisin, Kaivuonon, Kieruan, Omasvuonon ja Yykeän komuunit. Regiuniraatin yhteisessä johtamis- ja strategiadokumentissa vuosile 2016-2019 on *kolmenkansanmötti* valittu yheksi yhteiseksi kvaliteetiksi, joka häytyy olla myötä raatin kehittämissprosjektissa. Regiunin kulttuurihistoria on muutoinki tärkeä osa

Pohjas-Tromssan profiilia. Ko Regiuuniraatin *Omdømmeprojekt* päättyi, annettiin ulos nettilajian jossa tekstit on kans saameksi ja kvääniksi.

Raisin biblioteekki – Nordreisa bibliotek

Biblioteekki on Halti-pytinkissä Raisin Hansinkentässä. Raisin biblioteekki on jo kauvoin jakanu tietoa kväänikulttuurista, ja biblioteekki tekkee paljon yhteistyötä Haltiin kväänisentterin kanssa. Pohjas-Tromssassa on muutoinkin hyvä biblioteekki-yhteistyö; joka vuosi Pohjas-Tromssan biblioteekki- ja kulttuuribussi järjestää kaksi kiertomatkaa joissa kväänin kieli ja kulttuuri on teemana. Kväänin biblioteekkipalveluksen pääprojektissa oli Raisin biblioteekille suunniteltu roolin jossa sillä on «eesvastaus Tromssan fylkin biblioteekitten kväänipalveluksista».

Pohjas-Tromssan Regiuunikonttuuri* – Regionkontoret i Nord-Troms

Pohjas-Tromssan regiuunikonttuuri on yhteinen konttuuri regiuunin peruskouluitten kehittämistyötä ja opettajitten »kompetanssinostoa varten. Konttuuri on Kieruassa ja se toimii interkomunaalisena yhteistyönä. Regiuunikonttuuri koordineeraa muun myötä Pohjas-Tromssan kieltenopettajitten verkostoa, ja konttuuri on työtely ankarasti ette paranethaan saamen- ja suomen kielen opetusta peruskouluissa.

Omasvuonon kielikeskus – Storfjord språksenter

Omasvuonon kielikeskus on monikielinen kielikeskus joka on Yykeänperässä. Kielikeskus työtelee sen etheen ette saamen, kväänin ja suomen status olisi vahvempi omassa komuunissa ja kans koko regiuunissa. Kielikeskuksen työhön kuuluu raavhaittenopetus ja kielten vahvistaminen peruskouluissa.

Tromssan Museumi – Universiteettimuseumi*

Tromsø Museum – Universitetsmuseet (TMU)

Tromssan Museumi - Univsersiteettimuseumi on työtely tutkimusprojektitten kans joissa on kerätty paljon kulttuurimuistoja ja elämäntarinoita 1970- ja 1980-luvun kväänimiljöistä. Tromssan Museumi on pykäny ison kvääniarkiivin jossa kyselymateriaalit ja muu dokumentasjuuni on kovottu yhtheen niitten tutkimusmateriaalitten kans joita aijemin on kovottu Suomesta. Arkiivissa on kans paljon kuvia. Arkiivi antaa hyvän kuvan kväänikulttuurista viimi 70 vuojen aijalta. Museumi on kans publiseeranu yhen Ottar-lehen jonka teemana oli kväänin kieli ja kulttuuri (nro. 269, 1-2008).

Tromssan universiteetti – Norjan arktinen universiteetti*

Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet

Norjan arktinen universiteetti on Norjan kolmaneksi suurin universiteetti. UiT on ainua universiteetti/korkeakoulu jossa on kväänin kielen vuosiopinot, ja kans kväänin ja suomen kielen bachelor- ja master-tasan opinot. Universiteetti on tekemässä uutta kväänin kielen nettikurssia, mikä passaa kans niile jotka ei halua opiskella universiteetissa.

Vesisaaren Museumi / Varenkin Museumi* – Vadsø Museum / Varanger Museum

Vesisaaren museumi – Ruija kväänimuseumi* on se museumi jolla on eesvastaus kväänitten ja norjansuomalaisten historiasta ja kulttuurista. Museumi on kans Vesisaaren ja krannikylitten paikalismuseumi. Vesisaaren museumi on Varenkin museumin alla. Varenkin museumi on interkomunaalinen museumi jonka omistava Etelä-Varenkin, Vesisaaren ja Vuoreijan komuunit.

Organisasjuunit

Kveeninuoret – Kvenungdommen

Kveeninuoret on Ruijan Kveeniliiton nuorittennorganisasjuuni. Organisasjuuni tahtoo nostaat nuoritten ylpeyttä ja tietämystä kvääni-identiteetistä. *Kveeniluusit* on Kveeninuoritten oma tieonjakamisprojekti, jonka aikana het matkustava jatkokoulhuin ja nuorittenkoulhuin ja muisteleva kväänitten oloista. Kveeninuoret kans administreeraa tätä projektia.

Kveenimaanyhdistys - Kvenlandsforbundet

Kveenimaanyhdistys on ittenäinen kvääniorganisasjuuni Norjassa. Ruottissa ja Suomessa on kans vastaavat organisasjuunit, ja yhessä het on perustanheet yhistyksen Kvänlandsforbund – Kveenimaanyhdistys. Yhistyksen työhön kuuluu kielen revitaliseerinki ja Pohjaskalotin yhteinen kväänipolitikki.

Kvääniraati* – Kvensk råd

Kvensk råd on kväänilaakiten ja kvääniyhistsitten ja erilaisten organisasjuunitten yhtheistyöfoorumi. Raati työtelee asioitten kans joihin kaikila raatin jäsenillä on intressi. Raati haluaa olla kvääniminoriteetin vahva puhettorvi. Haltiin kväänisentteri on raatin sekretariaatti.

Ruijan Kveeniliitto - Norske Kveners Forbund

Ruijan Kveeniliitto on organisasjuuni joka pittää vaarin kväänitten intressistä, ja se täkkää koko Norjan. Liitossa on myötä melkein 1000 jäsentä. Liitthoon kuuluu 12 paikalislaakia, joista viisi on Tromssan fylkissä. Ruijan Kveeniliitolla on kans oma koko maan täkkäävä nuorittenorganisasjuuni, Kveeninuoret.

3. FOKUSALAT

Tämä toimiplaana on tarkotettu kaikile jotka asuva Tromssan fylkissä. Olis kuiten tähelistä ette toimet puhuttava lapsia ja nuoria. Tämä toimiplaana fokuseeraa kolmheen asihaan

- Lisätä tietoa kväänitten historiasta, kulttuurista ja identiteetistä
- Vahvistaa ja nostaa esile kväänin kielen
- Kynsti, kreatiiviteetti ja kulttuurinen yhteytyö

Identiteetti, ylpeys ja yhteenkuuluminen on tervheen ja lujan revitaliseerinkiprosessin pohjana. Tromssan fylkinkomuuni toivoo ette näitten fokusaloitten avula saatama eistää ja vahvistaa näitä. Ihminen tarvittee tietoa oman menneisyyden ympäri ette saattaa vahvistaa ommaa identiteettiä. Ihmisen pittää saaha olla näkyvillä ette saattaa näyttää oman ylpeyden. Ihminen tarvittee areenoita ette saattaa tunteet yhteenkuuluvuutta.

Jokhainen fokusala pittää sisälä toimia plaanaperiodin 2017-2020 aikana. Moolina on ette toimittien pittää olla konkreettisia ja helppo vieä läpi. Toimiplaanana pittää näyttää kunka fylkinkomuuni prioriteeraa tämän ensimmäisen plaanaperiodin aikana.

Tämä plaana alottaa prosessin, jonka avula nostethaan ylös kväänin kielen ja kulttuurin. Tromssan fylkinkomuuni haluaa kans nostaa esile net haastheet, joita kväänin kielelä ja kulttuurilla on nasjunaalisessaki perspektiivissä.

Sen tähän ko kväänikansa assuu tääpäniä niin eri paikoissa, on tarvet pykätä yhteyisiä kvääniklustereita, joissa kieli, kulttuuri, elinkeino ja kompetanssi on tärkeässä roolissa. Tämä kuuraa klusteristrategiaa jonka mainithaan kans fylkinplaanassa. Tääpäniä Raisissa on tämmönen klusteri johon kuuluu Haltiin kväänisentteri, Paaskifestivaali, Pohjas-Tromssan Museumi, Raisin biblioteekki ja Pohjas-Tromssan jatkokoulu. Haltiin kväänisentteri ja Paaskifestivaali on sentraalit ko eistethään ja nostethaan esile kväänin kieltä, kynstiä ja kulttuuria. Omasvuonon kielikeskuksessa on kans paljon kielikompetanssia jota saatethaan eistää ja käyttää. Haltiin kväänisentterillä, Paaskifestivaalila ja Omasvuonon kielikeskuksella on tärkeä rooli ko revitaliseerathan kväänin kieltä ja kulttuuria.

Met haluama ette kaikki ihmiset Tromssan fylkissä saava tietoa ette kväänin kieli ja kulttuuri oon luonolinen osa meän pohjasnorjalaista monikulttuurisuutta.

3.1 Lisätä tietoa kväänitten historiasta, kulttuurista ja identiteetistä

Tavalisesti ihmiset ei tiä niin paljon kväänikulttuurista, ja siksi oon tärkeä nostaat kulttuurin esile niin ette se olis saman arvonen ko saame ja norja. Hääymä tunteat historian ette saatama ymmärtää kulttuuria. Tarvittemma uutta tietoa ette ymmärämmä kväänitten elämäntavan ja tradisjuunit. Tieto saattaa kans stimuleerata uusia elinkeinoja, kulttuuria, paikalista yhteyttä ja kontaktia ihmisten välilä. Ko olema tietoset omasta historiasta, niin ylpeys, identiteetti ja yhteenkuuluminen alkava ittää.

3.1.1 Kulttuurimuistot

Kväänitten kulttuurimuisthoin kuuluu fyysiset asumisen ja elämisen jäljet, laulut, muistelukset ja nimet. Paikannimet oon erityisen tärkeät paikalisele ja kollektiiviselle identiteetille. Paikannimet muisteleva asumisesta ja olemisesta ja kans kielelisestä ja kulttuurisesta yhteenkuulumisesta.

Se oon vaikea sanoat oonko joku kulttuurimuisto ainuasthaan kväänitten, saamelaisten tahi norjalaisten kulttuurimuisto. Kulttuurit oon elänheet yhdessä likitysten ja ottanheet toinen toiselta vaikutuksia. Saamen kulttuurimuistoja suojelhaan nyt eri laila ko norjalaisten ja kväänitten kulttuurimuistoja. Saamen kulttuurimuistot suojelhaan automaattisesti heti ko net oon vanhemat ko 100 vuotta. Muita kulttuurimuistoja suojelhaan jos net oon vanhemat ko vuojelta 1537. Saametinka päätti 07.12.2016 tehä departementille ehotuksen ette kulttuurimuistolain §4 pittää muuttaat, ja saamen ja kväänin kulttuurimuistot jokka oon aijalta ennen vuotta 1917, pittää rauhottaat. Kväänit olit kans yhtheiskunnan norjalaistamispolitikin alla, ja paljon tietoa kväänikulttuurista katosi. Sen tähän Tromssan fylkinkomuuni haluaa ette kväänitten kulttuurimuistot automaattisesti suojelhaan.

Riikinantikvaarin rauhottamisstrategiassa nostethaan esile nasjunaalit minoriteetit ja heän kulttuurimuistot. Vuona 2017 oon kväänitten kulttuurimuistot erityisessä fokuksessa. Se oon liika vähän tietoa kväänitten kulttuurimuistoitien ja pykkäystavoitten ympäri. Tarvittemma tutkiat enämen ette saatama defineerata kriteerit tämän kulttuuriarvan ympäri. Se oon tärkeä saaha tietoa kväänikulttuurin fyysisistä jäljistä ennen ko net kokonhansa katoava, ja samala säilytämmä tärkeän kulttuuriarvan tulevaisuutta varten.

Kväänikulttuurissa tapahtuu nyt paljon. Tietoa ja tietosuutta nostethaan esile. Aika oon nyt kypsä poikkifaakilisile projektille joissa jaethaan uutta tietoa.

Toimet

- Tehä ytheistyötä Staatinarkiivin kans ette digitaliseerathan kväänin lähetmateriaalin
- Ehattaat tutkimusinstituusjuunile faakiteemoja, joita hallintajoukko haluaa nostaat esile
- Kehottaat ette kaikki museumit muisteleva kväänin kulttuuriarvan ympäri, erityisesti lapsile ja nuorile
- Saaha kvääninkieliset paikannimet Tromssanatlashiin ja muihin kartthoin, joista fylkinkomuunilla oon eesvastaus
- Stimuleerata vapaaehtosia kulttuurinsuojeluorganisasjuunia Tromssan fylkissä ette net fokuseeraava kväänihistoriiaan
- Tehhään työtä sen etheen ette kväänitten kulttuurimuistot automaattisesti rauhotethaan

3.1.2 Biblioteekki

Kvääniorganisasjuunit meinaava ette oon suuri tarvet jakkaat perustavvaa tietoa kväänin kielen ja kulttuurin ympäri, erityisesti lapsile ja nuorile, ja muutoinki kaikile. Lastentarhat, peruskoulut ja jatkokoulut, universiteetit, museumit, biblioteekit, instituusjuunit, komuunit ja fylkinkomuunit - kaikila pittää olla eesvastaus tehä näkyväksi ja eistää kväänin kieltä ja kulttuuria. Julkisten instituusjuuniten yhtenä tehtävännä pitäis olla ette net muisteleva kväänin kielestä ja kulttuurista.

Kielireisut kirjabussila, paikaiset tapahtumat ja toimet joita seurat ja instituusjuunit järjestävä, kväänin kulttuuriviikot lastentarhoissa ja kulttuurikouluissa, Pohjas-Tromssan Museumin monikielinen perusnäyttely ja kolmikieliset kyltit oon hyvät ja luovat esimerkit niistä toimista, joitten avula lapset ja nuoret saava tietää enämen kväänin kielestä ja kulttuurista.

Kväänin biblioteekkipalvelus Tromssassa oon myötä Tromssan Regiunaalisessa biblioteekkiplanassa 2017-2028. Tämä palvelus työtelee sen etheen ette kväänilitteratuuri, kieli ja kulttuuri oon esilä kaikissa kansanbiblioteekissa Tromssassa. Kväänin biblioteekkipalveluksen Tromssassa pittää tehä paremaks yhessä Raisin biblioteekin ja Tromssan fylkinbiblioteekin kanssa. Ette kväänin biblioteekkipalvelus tullee paremaks, piämä tehä ytheistyötä kans Finmarkun fylkinbiblioteekin, Tromssan universiteetin biblioteekin ja Nasjunaalibiblioteekin kanssa. Palveluksella pittää olla eesvastaus siitä ette se tekkee näkyväksi ja jakkaa tietoa kväänikielisestä litteratuurista, sekä litteratuurista ja dokumentasjuunista kväänitten/norjansuomalaisten suhteitten ympäri. Saatama tehä ytheistyötä Saamen biblioteekkipalveluksen kanssa, ja kuula kunka het oon työtelheet. Palveluksen kautta saama helposti tietoa ja dokumentasjuunia kväänitten ympäri ja kväänilitteratuurista.

Kaikila kansanbiblioteekilä Tromssassa oon erityinen eesvastaus muistela pohjasnorjalaisen, saamen ja kväänin litteratuurin ympäri, ja kans kielen ja kulttuurin ympäri. *Landsdelsrådet for kultur i Nord-Norge* oon tehny pohjasnorjalaisen litteratuuristrategian.

Strategian moolina oon lujittaaat pohjasnorjalaisen litteratuurin produksjuunia ja jakkaat tietoa siitä.

Toimet

- Nostaat esile biblioteekit monikielisinä tieonjakamis- ja mööttiareenoina
- Työtälä sen etheen ette kväänilitteratuurin nostethaan esile ja siitä muistelhaan kansanbiblioteekissa ja Kulttuurisessa koulusäkissä (DKS)
- Perustaaat kväänin litteratuuripalveluksen ja kehittäät sitä yhdessä Raisin komuunin ja Finmarkun fylkinbiblioteekin kanssa

Lapsila ja nuorila pittää olla maholisuus tutkiat ja oppiat suvun/kväänin kielen.

3.2 Kväänin kielen vahvistaminen ja näkyväksi tekeminen

Kväänin kielen tunnustethiin omaksi kieleksi Norjassa vuona 2005, muun myötä sen tähän ette kielelä oon pitkä historia Norjassa. Sen jälkheen ko kväänin kielen tunnustethiin omaksi kieleksi, perustethiin monia kieli-instituusjuunia kahessa pohjoisimmassa fylkissä, niin ko Haltiin kväänisentteri ja Omasvuonon kielikeskus Tromssassa. Nämät järjestävä kielitoimia lapsile ja nuorile, mutta kans monenlaista opetusta raavhaile.

Kvääniorganisasjuunit oon tuonheet esile ette tarvithaan kehittäät ja järjestääat kvääninkieliisiä lastentarhoja, sekä lujittaaat suomen ja kväänin kieltä peruskoulussa ja jatkokouluissa.

Tarvithaan kans järjestääat raavhaittenopetusta fylkissä, jatkokoulutusoikeuksia kiellenopettajille, ja perustaaat oman opettajakoulutuksen suomen ja kväänin kielen opettajille. Tarvithaan systemaattisesti ja struktuurisesti nostaat kväänin kielen ylös monila eri aloila, eriliikasesti kaikessa opetuksessa lastentarhasta ja kiini universiteetin opinthoin.

Lukeminen meinaa kielelistä kehitystä, mutta lukemisheen tarvithaan «jotaki mitä saattaa lukeat». Biblioteekila oon tärkeä rooli kielenkehityksessä. Net saattava muistela kväänilitteratuurin ja -tekstitten ympäri.

3.2.1 Kväänin kieli julkisissa paikoissa

Julkiset paikat oon yksi tärkein, universaalisin ja nopein tapa saaha aikaseksi dialoogin asukkaitten ja kävijöitten kanssa. Julkisissa paikoissa saattava kaikin - asukkaat ja kävijät - kohatella, ja kaikin saattava puhuat ommaa kieltä. Eikä tyhä paikalista kieltä, mutta kans kieliä joita maahansiirtyjät ja muut siirtyjät puhuva. Lisäksi puhuthaan regiunaalia ja ylheistä kieltä, ja tietin kieliä joita turistit ja kävijät puhuva.

Oon kaksi pääjoukkoa jotka määrittelevä ja formaava julkista paikkaa:

- Hallitusherrat ja kaupunginplaanaajat
- Privaatit toimet ja paikallinen yhteiskunta

Hallitusherroilla on eesvastaus pitää vaarin julkisista paikoista. Heillä on hyvä mahdollisuus eistää ja lisätä ihmisten kokemuksia, ja käyttää kieltä ko kuurothaan elinkeinoja, kulttuuria, paikallista yhteyttä ja kontaktia asukhaitten välillä. Tämän saatetaan tehdä innovatiivisella ja luovalalla tavalla: fyysisesti, visuaalisesti, kynstilisesti, «live», ja vieläpä virtuaalisti.

Kaupungit saattava tarjota miljöön missä erilaiset ihmiset – hantlarit, paikallisten joukkojen ja järjestäjien eustajat, kävijät ja muut ihmiset – saattava olla myötä vaikuttamassa, kohatella ja käyttää ommaa kieltä. Monikieliset kyltit, sekä julkiset ja privatit – niin ko reklamat ja kauppa-fasaadit – on piian näkyvin monikielisyyden merkki kaupunkien julkisissa paikoissa. Kyltit on näppärät ko net näyttävä suunan tahi antava tarpeellista tietoa. Kyltit on kans symboliset ja antava vissile joukoille tunteen ette het kans on myötä. Kyltit on kans markkinointikonsti, esimerkiksi jos joku paikka haluaa turistiatraksjuuniksi tahi luoa merkkitaran, niin ko Chinatown Londonissa.

Biblioteekit, museumit, galleriat ja kulttuuripaikat on paikat missä on mahdollista inkludeerata, sekä hoksata ja oppia uutta. Nämät paikat ei kuiten ole justiin samalla tavalla auki ko julkiset paikat. Tärkeitä julkisia paikkoja on kans «virtuaaliit huoneet», niin ko joku kotilaita, «live-lähätys» ja interaktiiviset särmit.

Tromssan fylkinkomuuni on myötä vaatimassa ette kväänin kielen statuksen pitää nostaat nasjunaalisesti. Sen tähän on tehty päätöksen ette kväänin kielen pitää nostaat tasalta II tasale III *Eurooppalaisessa regiuuni- tahi minoriteettikielitten sopimuksessa* (Den Europeiske paktin om regions- eller minoritetsspråk). Pohjas-Tromssan kuusi komuunia ja Finmarkun fylkintinka on tehneet samanlaisen päätöksen.

Tromssan fylkinkomuuni haluaa ette kväänin kieli saapi näkyvämmän paikan yhteiskunnassa ja fylkinkomuunissa, ja ette kväänin kieltä käytethään enämen julkisissa paikoissa. Se on tärkeä statukselle ja identiteetille. Status on tärkeä ette ihmisillä olis intressi opetella kielen.

Toimet

- Kattoa pörhään ette fylkintingan päätöstä kuorathan ja kväänin kielen nostethaan suojelutasale III Eurooppalaisessa regiuuni- tahi minoriteettikielitten sopimuksessa (Den Europeiske paktin om regions- eller minoritetsspråk)
- Päätätät Tromssan fylkinkomuunille viralsen kvääninkielen nimen
- Tehä plaanan fylkinkomuunin pytinkitten kolmikielisiä kylttiä varten

- Innostaat komuuniita laittamhaan kolmekieliset kyltit ja kylännimet koko Tromssan fylkissä
- Olla yhteydessä hallituserroitten kans ette saama rahhaa kvääninkielishiin toimhiin, niin ko kyltthiin ja kielisentterhiin
- Olla myötä työtelemässä ette perustethaan monikielisen kielisentterin Naavuonon komuunhiin
- Markeerata Kväänikansan päivää
- Jakkaat tietoa kväänin kielestä ja kulttuurista fylkinkomuunin omala nettilaijala

3.2.2 Kväänin kieli ja koulutus

Finmarkun ja Tromssan fylkitten oppilhaat joila oon kvääni- eli suomalainen tavusta, saava oppiat suomenkieltä toisena kielenä peruskoulussa. Opetuslaki § 2-7 sannoo ette jos oon ainaki kolme oppilasta joila oon kvääni- eli suomalainen tavusta, niin komuunin pittää tarjota kielen opetusta. Kouluvuona 2015-2016 oli 559 oppilasta jokka saiva kielen opetusta peruskoulussa kahessa pohjasimmassa fylkissä. Suomen kieltä toisena kielenä opetethiin kuuessa komuunissa Tromssan fylkissä: Tromssassa, Yykeässä, Omasvuonossa, Kaivuonossa, Raisissa ja Naavuonossa. Tromssan peruskouluissa opetethiin suomen kieltä toisena kielenä yhtheensä 113 oppilhaale. Vaikka faakin nimi oon *suomi* toisena kielenä, saattava oppilhaat valita kans *kväänin* kielen. Se oon sen tähän ko Kunnskapsløftet oon määritelly ette kvääni ja suomi oon samanarvoset opetuskielet.

Suomen kieli toisena kielenä -faakin oppilasmäärä oon vähentynny dramaattisesti viimi kymmenen vuojen aikana. Korkein oppilasmäärä suomen kielen opetuksessa Norjan peruskoulussa oon ollu 1200 oppilasta. Utdanningsdirektoratet antoi NORUTille tehtäväksi selvittää ette miksi oppilhaitten määrä oon vähentynny, ja NORUT antoi ulos raportin⁶ tästä vuona 2015. Raportissa sanothaan ette asia oon kompleksinen. Koulunomistaja jolla oon eesvastaus jakkaat tietoa ja järjestää faakin, nostethaan suureksi syyksi.

Statistikit muisteleva ette jatkokouluissa oon vieläki vähemmän oppilhaita. Kouluvuona 2013-2014 oli 22 oppilasta joile opetethiin suomen kieltä toisena kielenä. Näistä 18 oppilasta Finmarkussa ja 4 oppilasta Tromssassa. Kouluvuona 2014 oli Tromssassa tyhä yksi oppilas joka sai suomenkielen opetusta jatkokoulussa. Kouluvuona 2015-2016 ei ole enhään yhthään oppilasta.

Tromssan fylkinkomuuni toivoo ette opetustarjonan varmistethaan peruskoulusta alkaen ja kiini jatkokouluhuun saakka, siitäki huolimatta ette norjalaisen lain jälkheen ei ole pakko tarjota suomen ja kväänin opetusta jatkokoulussa. Selkeä ja offensiivi tarjonta jatkokoulussa saattaa olla myötä nostamassa oppilhaitten määrää kans peruskoulussa ja vaikuttaa siihen ette usheimat haluava opiskella kieltä universiteetissä.

⁶ NORUT rapport 14/2015: *Kartlegging av årsaker til frafall fra finsk som andrespråk*

Fylkinkomuuni kouluitten omistajana pitää järjestää niin, ette oppilhaat jotka oon valinheet kväänin kielen opetuskieleksi peruskoulussa, saattava jatkata tätä kans jatkokoulussa.

Niilä oppilhaila joila oon ollu kväänin tahi suomen kieli toisena kielenä peruskoulussa, pitää olla mahdollisuus opiskella kieltä kans jatkokoulussa, vaikka heilä ei olekhaan *oikeus* siihen. Ko Tromssan fylkinkomuuni alottaa tämän toimen, niin se aikoo tehdä yhteistyötä kväänin ja suomen kielen ja kulttuurin kompetanssimiljöitten kans sekä Tromssassa ja Finmarkussa, mahdollisesti kans Suomessa ja Ruottissa. Lisäksi Tromssan fylkin kouluissa pitää olla mahdollisuus oppiat suomea vierhaana kielenä, jos tyhää oon nokko oppilhaita jotka haluava opetusta suomen kielessä, tahi ette joku muut opetusresyrsit oon ekonoomisesti myötä tarjoamassa opetusta.

Ko hunteeraa Tromssan fylkkiä, niin kväänin ja suomen kieli ja kulttuuri oon eniten esilä Pohjas-Tromssassa. Pohjas-Tromssan jatkokoulussa oon kompetanssi muun myötä saamen kielen nettiopetuksessa, ja sen tähän oonki toivomus ette Pohjas-Tromssan jatkokoulu ottaa erityisen eesvastauksen kans kväänin ja suomen kielen opetuksesta. Tähän eesvastaukseen kuuluu kans jakkaat tietoa kväänikulttuurista ja suomalaisesta kulttuurista yhdessä muitten kompetanssi-instituusiinitten kans Tromssassa, Finmarkussa ja mahdollisesti Suomessa ja Ruottissa. Pohjas-Tromssan jatkokoulussa oon kans opettaja jolla oon kompetanssi opettaat suomen ja kväänin kieltä paikan päälä.

Ette saama resyrsiä kväänin- ja suomen kielen opetuksheen, saatama tehdä yhteistyötä näitten kanssa: Kunnskapsdepartementet ved Utsanningsdirektoratet tahi Tromssan ja Finmarkun maaherrat, Tromssan ja Finmarkun fylkinkomuunit, Tromssan universiteetti - UIT Norges arktiske universitet, kielisenterit ja muut kväänin ja suomen kielen kompetanssimiljööt ja nettikoulupalveluksitten tekijät. Jos saatama käyttäät suomen kielen opetuksessa sitä materiaalia minkä oon tehty Suomessa, niin sitte jääpi enämen resyrsia satsata kväänin kielen opetuksheen.

Se on tärkeä ette näemä koko koulutustarjonan yhdessä ja ette rekryteeraama kompetenttia opettajia. Jatkokoulutusta häytyy sen tähän vahvistaat.

Tromssan universiteetti antaa jo kvääniopetusta, mutta se oon rohki tärkeää ette usheemat opettajat saava mahdollisuuden oppiat kväänin kielen ja kulttuurin ympäri. Tromssan ja Finmarkun maaherrat jakava niin käskettyjä jatkokoulutusoikeuksia ja sen tähän Tromssan fylkinkomuuni tahtoo ette vahvistethaan tätä oorninkia. Enämpi jatkokoulutusoikeuksia pitää tarjota opettajille jotka tahtova opettaat kväänin kieltä.

Toimet

- Turvata ette (usheemat) oppilhaat koko Tromssan fylkissä saava jatkata faakia *suomenkieli toisena kielenä* kans jatkokouluissa
- Varmistaat ette oppilhaile annethaan jatkokoulussaki saman kielen (suomen tahi kväänin) opetusta ko oon annettu peruskoulussa

- Tehä yhtheistyötä muitten institusjuunitten kans ette suomen ja kväänin kielen opetusta saahaan paremaks
- Freistaa saaha enämen esimerkkejä hyvistä paikalisista jatkokoulun opetusplaanoista ja opetusmateriaalista, ja kans ette näitä saattais vapaasti käyttää netissä
- Työtellä hallintoherrhoin päin niin ette saahaan stipendioorninkin kans suomen- ja kvääninoppilhaile jatkokouluissa
- Tehä Pohjas-Tromssan jatkokoulusta Tromssan fylkin kvääninopetuksen resyrsikoulu
- Perustaat koordinaattori-resyrsin saamen ja kvääni-/suomiopetuksheen Pohjas-Tromssan jatkokouluhuun. Tämä tullee olla faakilinen ja pedagooginen apu kans kouluile joissa viluu kompetanssi antaat suomen tahi kväänin kielen opetusta.

3.3 Kynsti, kreativiteetti ja kulttuurinen yhtheistyö

Tromssan fylkinkomuunilla oon erityinen eesvastaus ja uniikki maholisuus eistää kväänikynstiä ja -kulttuuria omissa aktiviteetissa, esimerkiksi Pohjas-Norjan Regiunimuusikkerioorninkin (Landsdelsmusikerordningen i Nord-Norge), Kulttuurisen koulusäkin (DKS) ja Kulttuurisen kävelykepin (Den kulturelle spaserstokken) kautta. Lisäksi Tromssan fylkinkomuuni oon myötä omistamassa Haltiin Kväänisentteriä joka oon tärkeä aktööri kynstin ja kulttuurin tieottamisessa ja produksjuunissa.

Fylkinplaanassa 2014-2025 seisoo ette kulttuuriyhtheistyötä rajoitten ylitte häytyy kehittää paikalien ja regiunaalien initiatiivitten pohjalta, ja turvata vahvat sitheet kansoitten välilä pohjasessa. Kulttuuritarjontaa häytyy kehittää yhtheistyössä eri osapuolitten kans paikalisesti, regiunaalisesti, nasjunaalisesti ja internasjunaalisesti.

Kvääniorganisasjuunit oon tämän toimiplaanin meininkipreivissä tuonheet esile ette het tahtova selkeämmän kväänisatsauksen nuorten ja lasten kulttuuritarjonnassa, ja eriliikasesti *Kulttuurisen koulusäkin* sisällyksessä. Koulujen programmissa kuuluu olla nämät kynsti- ja kulttuurihaamat: scene-kynsti, musikki, filmi, visuaalinen kynsti, litteratyyri ja kulttuuriarpa. Täpänä oon kuiten hirmusen vähän kväänitarjontaa *Kulttuurisessa koulusäkissä*. Tromssan fylkinkomuunille oon tärkeää saaha aikaseksi dialogin suorhaan kväänitten produksjuunimiljöitten ja resyrsi-ihmisten kanssa ja tällä laila saaha lissää kvääniproduksjuunia. Tromssan fylkinkomuuni meinaa ette se saattaa olla fiksua ensisti pykätä lyhykäisen aijan stimuleerinkioorninkin jolla nostethaan hyvitten kvääniproduksjuunitten määrää.

Oon jo olemassa hyvä yhtheistyö sekä Tornionlakson ja Pohjas-Suomen kieli- ja kulttuuriaktöörin ja Norjan kvääni-institusjuunitten välilä. Tyhä viimi vuositten aikana oon järjestetty usheita yhtheisprosjektia ja yhteisiä produksjuunia rajoitten ylitte.

Norrbottenin läänin ja Tromssan fylkinkomuunin yhtheistyösopimus oon tärkeä työkalu *ko kattohaan rajoitten ylitte*. Tämän päivän yhtheistyösopimus (2016-2018) sannoo ette:

Kumpiki osapuoli tahtoo kehittää ja vahvistaa yhteistyötä suhteessa siihen mikä koskee kulttuuriarvaa, sekä lisätä yhteistyötä museumitten ja alkuperäiskansan/nasjunaalisten minoriteetien kans. Tätä varten järjestetään mööttejä ja kehitetään tieonjakamista (...). Sopimuksen uuestikirjotetaan vuosien 2018 aikana, ja Tromssan fylkinkomunilla on hyvät mahdollisuudet konkretisoida yhteistyötä kväänin kielen ja kulttuurin ympäri.

Kreativiteetti ja nokkela ajattelu on tuntomerkki monissa tietotustoimissa meidän fylkissä täällä. *Kveeniluusit* on tietotusprojekti jonka avulla jaetaan tietoa nuorille, samalla lailla kuin Saamen tiennäyttäjät tekevät. Ero näitten välillä on se, että Saamen tiennäyttäjät saavat staatilta rahaa ja organisaattorina toimii Saamen korkeakoulu, mutta *Kveeniluusit*-projekti toimii eelheen vapaaehtoisuutena pienessä nuoritenorganisatiossa, *Kveeninuorissa*. Tromssan fylkinkomunilla meinaa että on rohkeaa jatkaa *Kveeniluusit*-projekteja ja löytää kestävä rahoituksen projektille.

Toimet

- Pykätä rahoitusrakenteita niin että saadaan enemmän kväänin kynnsti- ja kulttuurituotantotiloja
- Nostaa esille kväänin kielen, historian ja kulttuurin *Kulttuurisheen koulusäkkhiin* (DKS)
- Tarjota vähintään yhden kväänituotantotilan *Kulttuurisessa koulusäkissä* jokaisen ohjelmakauden aikana
- Tarjota vähintään yhden kväänituotantotilan *Kulttuurisessa kävelykepillä* jokaisen ohjelmakauden aikana
- Karttotaat tuotantotilamääriä ja ehoitat toimia jotka lisäävät kväänin kynnsti- ja kulttuurituotantotilojen määrää
- Tehä yhteistyötä kväänin kynnstintekijöitten ja Tornionlakson kulttuurimiljöön välillä, ja tehä yhteisiä tuotantotiloja lapsia ja nuoria varten
- Olla myötä nostamassa kväänin kieltä, kynnstiä ja kulttuuria koko Norjan *Kulttuurisessa koulusäkissä*
- Tehä vielä näkyvämmäksi nykyiset kynnsti-tilat jotka on myötä kehittämässä uusia tuotantotiloja ja tietotusohjelmia
- Tehä yhteistyötä *Kveeninuoret*-organisatiossa kanssa niin että löydetään hyvät rahoitusrakenteet *Kveeniluusit* -projektiin administreausta, organisausta ja rahoitusta varten niin että saatetaan vahvistaa ja vieä eteenpäin *Kveeniluusit*-projektiä, ja aijoma kans laajentaa projekteja niin että se täkkää koko maan
- Tehä näkyväksi ja nostaa esille kväänin kieltä ja kulttuuria yhteistyösopimuksessa Norbottenin läänin ja Tromssan fylkin välillä

- Pykätä kulttuurimööttejä saamelaisten ja kvääninuuritten ja nuoriso-organisasjuunitten välile
- Eesauttaat vierailuorninkia suomenkielisissä miljöissä
- Innostaat yhtheistyöhön Pohjaskalotin institusjuunitten välilä

Suuret kiitokset arvokkhaista meininkistä!

Nord-Troms museum ☐

Ihana ☐

Språkrådet ☐

Kväänimaanyhdistys

Paaskiviikon festivaalikävijät

Kveeninuoret

Haltiin kväänisentteri

Raisin biblioteekki

Raisin komuuni ☐

Kvæningen qven og sjøsameforening

Universitetet i Tromsø

Tromsø museum - Universitetsmuseet

Finnmark fylkesbibliotek ☐

Skibotn kvenforum ☐

Kainun institutti – Kvensk institutt

Ruijan Kveeniliitto – Norske kveners forbund

Kvensk råd

4. LITTERATUURI

Kenneth Hyltenstam & Tommaso Maria Milani: Kvenskans status: Rapport för Kommunal- og regionaldepartement och Kultur- og kirkedepartement. 2003

NORUT rapporti 14/2015: Kartlegging av årsaker til frafall fra finsk som andrespråk

Isotinkan mellinki nro. 15 (2000-2001): Nasjonale minoriteter i Noreg - Om statleg politikk overfor jødar, kvener, rom, romanifolket og skogfinnar

Nettilaijoitten linkit: <https://no.wikipedia.org/wiki/Tornedalsfinsk> (1.1.2017)

<http://www.eldia-project.org/index.php/en/news-events-ac/press-releases/452-fin-suomalais-ugrilaisia-vaehemmistoekieliae-tutkinut-eu-projekti-on-paeaettynt>